

ua/post/7-idey-dlya-proektuvannya-traektori-profesiynogo-rozvitku-pedagogiv (Accessed 20.05.2025). [in Ukrainian].

Tsyfrova transformatsiia vidkrytykh osvitnikh sere-dovyshch: kolektyvna monohrafiia [Digital transformation of public educational surroundings: a collective monograph]. (2019) / za red. V. Yu. Bykova, O. P. Pinchuk. Kyiv. [in Ukrainian].

UNESCO. (2020). Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all, 502 p. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718> (Accessed 14.05.2025). [in English].

Losieva, N. M. (2004). Samovdoskonalennia vykladacha [Teacher's self-improvement]: navch.-metod. posib. Donetsk: DonNU. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 27.05.2025

УДК 378.6:358.2(477)

DOI: 10.37026/2520-6427-2025-122-2-39-43

Володимир РОДІКОВ,

кандидат педагогічних наук,
полковник, начальник 143 Об'єднаного
навчально-тренувального
центру «Поділля» Сил підтримки
Збройних Сил України,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID: 0009-0006-8683-359X
e-mail: rodikovvolodimir@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СЕРЖАНТСЬКОГО І РЯДОВОГО СКЛАДУ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто педагогічні умови фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України як фактори, що визначають ефективність цього процесу. Наголошено, що означені умови мають враховувати сучасні тенденції розвитку знання про підготовку військових фахівців й опиратися на потенціал сучасних цифрових засобів, застосунків, платформних рішень, технологій в організації процесу їхнього навчання, апелювати до міжнародних стандартів навчання курсантів, а також ураховувати військово-професійні завдання.

Наголошено, що педагогічні умови мають відображати взаємопов'язаний та взаємозумовлений комплекс організаційно-методичних заходів, що забезпечують продуктивність реалізації авторської моделі системи фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України та реалізуються у вигляді різних педагогічних впливів

в інтеракціях «інструктор-курсант», «курсант-курсант», «курсант-група курсантів», «курсант-цифрове освітнє середовище».

Резюмовано, що педагогічні умови фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України загалом спрямовуються на: формування стійкої мотивації до якісного й ефективного виконання курсантами професійних функцій; збагачення їхньої інформаційної обізнаності щодо специфіки інженерного забезпечення військ у різних ситуаціях бойової обстановки; розвиток спеціальних умінь та фізичних якостей; забезпечення морально-психологічної стійкості курсантів, їхніх вольових якостей.

Ключові слова: педагогічні умови, фахова підготовка, готовність до військово-професійної діяльності, військові інженери, сержантський і рядовий склад, інженерні війська, курсанти, здобувачі, фахівці інженерних військ.

Volodymyr RODIKOV,

Candidate of Pedagogic Sciences,
Colonel, Chief of the 143rd Joint Training
Center «PODILLYA» of the Support Forces
of the Armed Forces of Ukraine,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
ORCID: 0009-0006-8683-359X
e-mail: rodikovvolodimir@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE PROFESSIONAL TRAINING OF NON-COMMISSIONED OFFICERS AND ENLISTED PERSONNEL OF THE ENGINEERING TROOPS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Abstract. *The pedagogical conditions for the professional training of non-commissioned officers and enlisted personnel of the engineering troops of the Armed Forces of Ukraine, as factors determining the effectiveness of this process, must take into account current trends in the development of knowledge regarding military specialist training. They should adhere to international standards for cadet education in performing military-professional tasks and rely on the potential of modern digital tools, applications, platform solutions, and technologies in organising the cadets' educational process.*

From the perspective of achieving the objectives of our scientific inquiry, it is considered that pedagogical conditions must reflect an interconnected and interdependent set of organisational and methodological measures that ensure the effectiveness of implementing the author's model for the professional training system of non-commissioned officers and enlisted personnel of the engineering troops of the Armed Forces of Ukraine. These are realised through various pedagogical influences within the interactions of «instructor-cadet», «cadet-cadet», «cadet-group of cadets» and «cadet-digital educational environment».

It is concluded that, in general, the pedagogical conditions for the professional training of non-commissioned officers and enlisted personnel of the engineering troops of the Armed Forces of Ukraine are aimed at: fostering stable motivation for the quality and effective performance of professional duties; enriching cadets' information awareness regarding the specifics of engineering support for troops in different combat situations; developing special skills and physical attributes; ensuring moral and psychological resilience and willpower in cadets.

Key words: *pedagogical conditions, professional training, readiness for military-professional activity, military engineers, non-commissioned officers and enlisted personnel, engineering troops, cadets, trainees, engineering specialists.*

Постановка проблеми. Перед системою військової освіти України нині стоять принципово нові завдання, зумовлені не лише викликами XXI століття, а й повномасштабною агресією росії. Реалії, що склалися, вимагають переосмислення суті підходів до організації теоретичної та практичної підготовки військових фахівців різних спеціальностей, зокрема й сержантського і рядового складу інженерних військ. Крім того, виникає необхідність пошуку ефективних педагогічних категорій, витлумачення понять та дефініцій оновленої дидактики, що склалася під впливом цифровізації освіти, розширення понятійного поля професійної військової педагогіки.

Традиційно військова професійна освіта через свою соціальну замкненість дещо інерційно реагує на зміни в теорії та практиці педагогіки. У зв'язку з цим

важливо обґрунтовувати та впроваджувати педагогічні умови, що враховують сучасні тенденції розвитку знання про підготовку військових фахівців, апелюють до міжнародних стандартів навчання курсантів виконувати військово-професійні завдання, опираються на потенціал сучасних цифрових засобів, застосунків, платформних рішень, технологій в організації процесу фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України, що апелює до соціально-економічних процесів, які відбуваються в суспільстві та державі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Наукова громадськість нині активно працює в напрямі вироблення дієвих методологічних та методичних рішень для вдосконалення системи військової освіти загалом та окремих її підсистем для забезпечення готовності до військово-професійної діяльності фахівців військової справи за різними військово-обліковими спеціальностями. Так, у доробку М. Маслія виокремлено концептуальні засади професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння (Маслій, 2017), зі свого боку Л. Нанівською запропоновано структурно-функціональну модель формування комунікаційної компетентності майбутніх офіцерів інженерних військ (Нанівська, 2020, с. 178).

І. Ковальов, О. Корнієнко та А. Івченко змоделивали педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів інституцій сектора безпеки та оборони України щодо застосування заходів фізичного впливу проти переважаючого за силою супротивника (Ковальов, Корнієнко, Івченко, 2021), Є. Брижатиї представив модель процесу підготовки майбутніх фахівців інженерних військ у системі безперервної підготовки (Брижатиї, 2013), а В. Воловник, Б. Лебедев, О. Маслій відповідно виокремили й теоретично обґрунтували організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-освітнього простору при підготовці майбутніх інженерно-військових фахівців (Воловник, Лебедев, Маслій, 2023). Крім того, І. Шумков у своїх напрацюваннях запропонував організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища військових закладів вищої освіти (Шумков, 2021).

Проте варто наголосити, що досі науковцями не було розроблено питання виокремлення та реалізації педагогічних умов фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України. Саме цій проблемі ми і присвятили наше дослідження.

Мета статті полягає у виокремленні ключових орієнтирів добору педагогічних умов фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зменшення термінів підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України (далі – ЗСУ) в спеціально створених навчально-тренувальних центрах детермінувало низку викликів до системи навчання, адже неабияк зросли вимоги до результатів навчання курсантів, які після завершення повинні бути готовими виконувати складні військово-професійні завдання в різноманітних сценаріях розгортання бойових дій. Специфіка професійної підготовки курсантів полягає не тільки в закритості спеціальних знань та цільовому характері навчання, а й особливого значення набуває розвиток здатності здобувачів використовувати новітні зразки інженерного забезпечення, зброї, безпілотних літальних апаратів для здійснення фахової діяльності.

Реформування військової освіти, впровадження цифрових технологій в організацію та здійснення навчання сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України створює умови для підготовки військових фахівців нової формації, які володіють сучасними способами ведення збройної боротьби та зведення інженерних споруд, уміють використовувати новітні засоби військово-професійної діяльності не тільки для затримання просування ворога, а й під час ведення наступальних операцій на основі розвинених фізичних і професійно важливих якостей. Усе це вимагає виокремлення комплексу педагогічних умов, які позитивно впливатимуть на ефективність фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України.

Загалом термін «умови» трактують як «створені з певною метою обставини; те, що уможливорює будь-що інше; від чого залежить будь-що інше; положення, які покладено в основу будь-чого, визначають будь-що» (Воловник, Лебедев, Маслій, 2022, с. 107). Грунтуючись на запропонованих вище та інших тлумаченнях категорії «умови», припускаємо, що означене поняття охоплює певну сукупність обставин (чинників, заходів, дій), від яких залежить продуктивне досягнення поставленої мети. У контексті нашого дослідження поняття «умова» потребує педагогічного обґрунтування й осмислення. У зв'язку з цим, задля його дефініювання, враховували сутнісні характеристики педагогічного процесу, що властиві, зокрема, й для військової освіти. Передусім ідеться про його:

- закономірний, цілеспрямований, керований і поступальний характер;
- детермінованість соціальним замовленням суспільства та специфікою суб'єктом цього процесу;
- зумовленість культурними, політичними, соціальними та історичними факторами, вимогами до фахової військової підготовки.

Зважаючи на викладене вище, під педагогічними умовами варто розуміти цілеспрямовано створені умови, що забезпечують можливість управління певним фрагментом педагогічного процесу та забезпечують взаємозв'язок між усіма його структурними елементами.

Слушними вважаємо резюмування І. Шумкова про те, що педагогічні умови підготовки курсантів є сукупністю об'єктивних можливостей, змісту, форм,

методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовуються на формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища військового закладу вищої освіти. На думку дослідника, успішності виокремлення педагогічних умов сприяє чітко визначена кінцева мета (результат) (Шумков, 2024). Саме педагогічні умови вважає істотним компонентом освітнього процесу М. Маслій, адже їм властивий безпосередній зв'язок із досліджуваним явищем, а також вони є необхідним елементом для його функціонування (Маслій, 2017, с. 143).

Із методичної точки зору (М. Маслій), педагогічні умови – це сукупність заходів педагогічного процесу, які включають у себе зміст, методи (прийоми) й організаційні форми навчання та виховання майбутніх військових фахівців (Маслій, 2017, с. 143). Зі свого боку Є. Брижатиї, моделюючи процес підготовки майбутніх фахівців інженерних військ, зазначає, що педагогічні умови впливають на прискорення або сповільнення процесів розвитку, виховання і навчання курсантів (Брижатиї, 2013, с. 27).

Зважаючи на досягнення мети нашої наукової розвідки, переконані, що педагогічні умови повинні відображати взаємопов'язаний і взаємозумовлений комплекс організаційно-методичних заходів, які забезпечують продуктивність реалізації авторської моделі системи фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України, й реалізуються як різноманітні педагогічні впливи в інтеракціях «інструктор-курсант», «курсант-курсант», «курсант-група курсантів», «курсант-цифрове освітнє середовище».

Ключовими орієнтирами для добору педагогічних умов дослідження вважаємо концептуальні засади військової освіти, вимоги до результатів підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України, можливості освітнього середовища навчально-тренувальних центрів, потенціал цифрової дидактики, ідеї контекстного та проблемного навчання.

Військово-професійна діяльність фахівців інженерних військ, з одного боку, охоплює різноманітні аспекти організації та здійснення дій в умовах складної бойової обстановки. За цих обставин комплекс педагогічних умов дослідження повинен апелювати до розвитку позитивної професійної мотивації особистості, активізації пізнавального інтересу, спрямованості на опанування професійно значущих знань не лише про специфіку використання сучасних зразків інженерного забезпечення, але й знання у галузі організації ефективної та злагодженої діяльності підрозділу, основ психології поведінки військовослужбовців в екстремальних ситуаціях, конфліктології, стратегій поведінки під час потрапляння в полон тощо.

З іншого боку, у визначенні педагогічних умов фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України важливим вважаємо розвиток алгоритмізованих професійних умінь курсантів; ґрунтовних уявлень про реалії виконання бойових завдань на різних театрах бойових дій; упровадження тих методів навчання, методика яких

опирається на стандарти навчання військових інженерів, що діють у зарубіжних країнах.

Аналіз проблеми формування готовності сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України до військово-професійної діяльності дав змогу припустити, що педагогічні умови такого процесу сприятимуть продуктивному функціонуванню розробленої моделі авторської системи й апелюватимуть до:

- застосування засобів військово-практичної підготовки (полігонних майданчиків, зразків сучасного озброєння та інженерного забезпечення; спеціально обладнаних аудиторій та майданчиків для відпрацювання навичок розмінування / замінування, зокрема й водозащитного тощо) та інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій; засобів віртуальної реальності; симуляторів тощо;

- урахування індивідуальних потреб, мотивів, інтересів, морально-психологічних якостей курсантів – реалізації індивідуального та диференційованого підходів в організації навчання;

- залучення курсантів до спеціально організованих полігонних навчань, міжнародних стажувань тощо.

Розширення арсеналу педагогічних засобів та технологій підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України в межах спеціально створених педагогічних умов вимагає реалізації принципу імітаційності, який сприятиме:

- підвищенню ефективності процесу формування готовності сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України до військово-професійної діяльності;

- досягненню курсантами необхідного рівня сформованості фахових умінь використовувати спеціальні засоби зв'язку, технічні засоби інженерного забезпечення живучості військ, військового та спеціальну техніку, засоби озброєння та ін.; приймати доцільні й раціональні рішення в різних умовах обстановки та ситуаціях невизначеності, організації і ведення інформаційної розвідки та ін.; виконувати посадові та спеціальні обов'язки; застосовувати різноманітні технічні засоби, військової та спецтехніки тощо;

- активізації процесу вияву особистісних якостей курсантів, необхідних для прийняття рішень в умовах складної бойової обстановки.

Отже, процедура виокремлення педагогічних умов фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України повинна враховувати дидактичні особливості військової освіти, апелювати до наявних стандартів підготовки військовослужбовців з урахуванням компетентнісної моделі як результату навчання, а також опиратися на необхідність забезпечення якісних змін у структурі готовності здобувачів до реалій військово-професійної діяльності. Маємо надію, що комплекс педагогічних умов дослідження сприятиме досягненню його ключової мети та вдосконаленню обраного складника військової освіти.

Висновки. Складність завдань фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України вимагає впровадження

комплексних рішень щодо її інтенсифікації, оновлення та унормування результатів згідно зі стандартами країн НАТО, що містять перелік результатів навчання для фахівців інженерних військ. Із точки зору теорії і практики військової педагогіки забезпечення ефективності такого процесу вимагає теоретичного обґрунтування та впровадження комплексу педагогічних умов, які б враховували всі істотні аспекти вдосконалення навчання майбутніх фахівців інженерних військ у спеціально створених навчально-тренувальних центрах.

Педагогічні умови фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України загалом спрямовуються на формування стійкої мотивації до якісного та ефективного виконання професійних функцій; збагачення інформаційної обізнаності курсантів щодо специфіки інженерного забезпечення військ у різних ситуаціях бойової обстановки; розвитку спеціальних умінь та фізичних якостей; забезпечення морально-психологічної стійкості курсантів, їхніх вольових якостей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні складників-елементів структурно-функціональної моделі системи фахової підготовки сержантського і рядового складу інженерних військ Збройних Сил України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Маслій, М. М. (2017). Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. № 5. С. 142–155.

Нанівська, Л. С. (2020). Структурно-функціональна модель формування комунікаційної компетентності майбутніх офіцерів інженерних військ: аналіз результатів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 10 (104). С. 177–188.

Ковальов, І. М., Корнієнко, О. Д., Івченко, А. О. (2021). Моделювання педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки та оборони України до застосування заходів фізичного впливу проти переважаючого за силою супротивника. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 75. Т. 1. С. 37–42.

Брижатиї, Є. І. (2013). Моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в системі безперервної підготовки. *Вісник Національного університету оборони України*. № 1 (32). С. 26–31.

Воловник, В. Є., Лебедев, Б. В., Маслій, О. М. (2022).

Організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-освітнього простору при підготовці майбутніх інженерно-військових фахівців. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 54. Т. 1. С. 106–110.

Шумков, І. (2024). Організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 71. Т. 3. С. 315–319.

REFERENCES

Maslii, M. M. (2017). Kontseptualni zasady

profesiinoy pidhotovky maibutnikh ofitseriv raketno-artyl'eriiskoho ozbroiennia [Conceptual principles of professional training of future officers of missile and artillery weapons]. *Profesiina osvita: metodolohiia, teoriia ta tekhnolohii*, no. 5, pp. 142–155. [in Ukrainian].

Nanivska, L. (2020). Strukturno-funktsionalna model formuvannia komunikatsiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv inzhenernykh viisk: analiz rezultativ [Structural and functional model of formation of communication competence of future officers of engineering troops: analysis of results]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, no. 10 (104), pp. 177–188. [in Ukrainian].

Kovalov, I. M., Korniienko, O. D., Ivchenko, A. O. (2021). Modeliuvannia pedahohichnykh umov formuvannia hotovnosti maibutnikh ofitseriv instytutsii sektoru bezpeky ta oborony Ukrainy do zastosuvannia zakhodiv fizychnoho vplyvu proty perevazhaiuchoho za syloiu suprotivnyka [Modeling of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future officers of institutions of the security and defense sector of Ukraine to use measures of physical influence against an opponent superior in strength]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, no. 75, vol. 1, pp. 37–42. [in Ukrainian].

Bryzhatyi, Ye. I. (2013). Modeliuvannia protsesu

pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv inzhenernykh viisk v systemi bezperervnoi pidhotovky [Modeling the process of training future specialists of engineering troops in the system of continuous training]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, no. 1 (32), pp. 26–31. [in Ukrainian].

Volovnyk, V. Ye., Lebediev, B. V., Maslii, O. M. (2022). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-osvitnoho prostoru pry pidhotovtsi maibutnikh inzhenerno-viiskovykh fakhivtsiv [Organizational and pedagogical conditions for the formation of an informational and educational space during the training of future engineering and military specialists]. *Innovatsiina pedahohika*, issue 54 (1), pp. 106–110. [in Ukrainian].

Shumkov, I. (2024). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv viiskovoi rozvidky v umovakh informatsiino-osvitnoho seredovyshcha VVNZ [Organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competence of future military intelligence officers in the conditions of the informational and educational environment of higher military educational institution]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, issue 71, vol. 3, pp. 315–319. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 08.05.2025